

یک سال دوندگی برای دریافت حق بیمه بیکاری

گزارش دوم

بیمه بیکاری

● برای تهیه این ۳ گزارش پیوسته گروه تحقیق و گزارش مجله،

یک ماه تمام تلاش کرده‌اند

□ روز اول

در پایان شیفت کار، یاکتی سر بسته به کارگر تسلیم می‌شود. گمان می‌کند حکم تقدیر، یا دست کم حکم انتقال به یک قسمت دیگر کارخانه است، اما وقتی پاکت را می‌گشاید، و به کمک کوره سواد می‌کند که در کلاس نهضت آموخته نامه درون آن را می‌خواند ابتدا دچار دوار سر می‌شود. در نامه نوشته شده:

«برادر محترم آقای ... در جهت تعدیل نیروی انسانی کارخانه بدین وسیله اعلام می‌شود از این تاریخ به خدمت شما نیازی نیست. ضمن تشکر از زحمات شما یادآور می‌گردد به کارگزینی دستور داده شده کلیه مطالبات (سنوات خدمت، مرخصی‌های استفاده نشده و بن کارگری) را محاسبه و پرداخت کنند.»

یاسی همه‌جانبه که لحظه‌یی وجود او را فرا گرفته ناگهان از بین می‌رود. به یاد می‌آورد که تحت پوشش بیمه بیکاری است و تا زمانی که شغلی جدید پیدا کند از یک کمک معاش مانده استفاده خواهد کرد. به علاوه در مدت بیکاری از مزایای دفترچه بیمه خدمات درمانی استفاده خواهد کرد و همین مدت هم جزء سابقه بیمه او محسوب خواهد شد.

□ روز دوم

کارگر در اداره کار و در صفی از کارگران بیکار شده دیگر ایستاده است. سرانجام نوبت او فرا می‌رسد و به اتاقی که به کار او و امثال او رسیدگی می‌کنند قدم می‌گذارد. نامه اخراج از کارخانه را به متصدی مربوطه می‌دهد و او پس از مروری بر نامه، دو فرم را پر می‌کند و از کارگر بیکار شده زیر آنها امضاء می‌گیرد. یکی از این دو فرم درخواست است و دیگری فرم تقاضای استفاده از کمک بیمه بیکاری.

کارگر توضیح می‌دهد که من با کارخانه اختلافی ندارم، فرار است حق و حقوقم را بدهند. فقط می‌خواهم از بیمه بیکاری استفاده

وارد اتاق می‌شود. متصدی اتاق به هیچ یک از مدارک نگاه نمی‌کند و فقط برگ درخواست کمک بیمه بیکاری را سوسری و رانداز می‌کند و سپس پشت آن تاریخی را می‌نویسد، تاریخ ۲۵ روز بعد را، و می‌گوید: خوش آمدی برادر!

کارگر حاج و واج می‌پرسد: یعنی چه... من همه مدارک را آورده‌ام.

متصدی با بی‌حوصلگی می‌گوید: دیدم... ولی الان به آنها کاری نداریم، ۲۵ روز دیگر تشکیل پرونده می‌دهیم.

کارگر می‌پرسد آخر چرا ۲۵ روز دیگر؟ مرا اخراج کرده‌اند. حکم اخراجم را اداره کار دیده است. پانزده روز دیگر تاریخ اعتبار دفترچه‌های بیمه من و خانواده‌ام تمام می‌شود، آن وقت اگر مریض شدم چه کنیم؟

متصدی این بار با آرامش، و با لحنی دوستانه می‌گوید: برادر جان! هر کاری مقرراتی دارد که باید طی شود... باید صبر داشته باشی.

● کدام مقررات؟

مقرراتی که متصدی اداره کناریابی به آن اشاره کرده، کدام است؟ چه راهی را در چه مدتی باید پیسود تا بتوان از مزایای بیمه بیکاری استفاده کرد؟

برای پاسخ دادن به این سؤال لازم است به وضعیت قانون جدید کار، مقررات اخراج و شرایطی که استفاده از بیمه بیکاری را تسجویز می‌کند اشاره کرد.

ابتدا چند ماده از قانون جدید کار نقل می‌شود:

● ماده ۲۷- هرگاه کارگر در انجام وظایف

کنم. متصدی بی آن که توضیحی بدهد می‌گوید: در هر حال شما فردا به اداره کناریابی واقع در... مراجعه کنید و این رونوشت درخواست کمک بیمه بیکاری را به آن جا تحویل دهید. بعد هم در تاریخی که در فرم داده‌خواست نوشته شده به همین اداره بیایید.

وقتی کارگر از اتاق بیرون می‌آید و تاریخ مراجعه بعدی را می‌بیند دچار حیرت می‌شود: چهار ماه بعد باید در جلسه حیاتی به نام هیأت تشخیص شرکت کند.

□ روز سوم

کارگر در اداره کناریابی است. پشت در اتاقی که مخصوص دریافت تقاضای استفاده از کمک بیمه بیکاری است صفی تشکیل شده... او هم در صف می‌ایستد. وقتی نوبتش نزدیک می‌شود، ناگهان چشمش به نوشته‌هایی که روی یک مقوا نوشته شده می‌افتد:

● مدارک لازم برای تشکیل پرونده بیمه بیکاری:

- ۱- فرم درخواست
  - ۲- اصل شناسنامه و رونوشت آن
  - ۳- دفترچه بیمه
  - ۴- چهار قطعه عکس
  - ۵- یک پوشه خالی
- او هیچ کدام از این مدارک را ندارد. کسی به او چیزی نگفته است. در دل می‌گوید: نمی‌توانستند همین تابلو را در اداره کار بزنند تا یک روز عمر آدم تلف نشود؟

□ روز چهارم

کارگر با همراه داشتن مدارک خواسته شده

کارگر اخراجی، برای دریافت حقوق حقه خود، باید یک نردبام صدویک پله را پیماید!

گرفتن حتی بیمه بیکاری برخلاف پندار عمومی کار آسانی نیست.

برسد که به مزایای بیمه بیکاری دسترسی پیدا کند.

البته بنا به گفته یکی از مقامات اداره کار واقع در پیچ شمیران این امکان هست که در مواردی استثنایی، برای دو ماه به یک کارگر از محل صندوق بیمه بیکاری کمک‌هایی داده شود. اما این موارد استثناء است و برقراری بیمه بیکاری در شرایط معمولی مستلزم مراحل است که فوفا و به‌طور فشرده به آنها اشاره شد.

چرا این همه تأخیر؟

علت اصلی تأخیر در رسیدگی به پرونده‌های مربوط به اختلافات کارگر و کارفرما کمبود نیروی انسانی و حجم روزافزون این قبیل پرونده‌هاست. تا همین اواخر، این پرونده‌ها فقط در اداره کاری که در پیچ شمیران واقع است رسیدگی می‌شد، اما مدتی است که اداره بی در غرب میدان آزادی نیز تشکیل شده که موسوم به اداره کار شمال غرب است. این اداره به مسایل کارگری و کارفرمایی واحدهای تولیدی مستقر در منطقه بی

کارگر و کارفرما، یا علت ترک کار و یا اخراج در هیأتی موسوم به هیأت تشخیص که مرکب از نماینده اداره کار، نماینده کارفرمایان و نماینده کارگران است مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. حضور کارگر و کارفرما یا نماینده او در این جلسه الزامی است، اما اگر کارفرما و یا نماینده او حضور نیافتند و یا حضور یافتند و ادعاهای کارگر را رد کردند هیأت، پرونده را به قسمت بازرسی اداره کار احاله می‌دهد. به علت تراکم پرونده در این قسمت تاریخ مراجعه به کارگاه و رسیدگی حضوری از طرف بازرسان کار حدوداً دو ماه بعد تعیین می‌شود. بعد از این مرحله اگر هیأت تشخیص بر اساس گزارش بازرس کار، رأی صادر کرده و رأی مورد اعتراض کارگر یا کارفرما واقع شد (که غالباً می‌شود)، پرونده به هیأت حل اختلاف ارجاع می‌گردد. حداقل زمانی که برای طرح پرونده در این هیأت که البته رأی آن قطعی است تعیین می‌شود سه ماه بعد خواهد بود. در هر حال تا زمانی که شکایت یک کارگر به مرحله قطعی و صدور رأی نهایی نرسد او در واقع باید یک نردبام صدویک پله را پیماید تا به جایی

محوه قصور ورزد و یا آیین‌نامه‌های انضباطی کارگاه را پس از تذکرات کتبی نقض نماید، کارفرما حق دارد در صورت اعلام نظر مثبت شورای اسلامی کار، علاوه بر مطالبات و حقوق معوقه به نسبت هر سال سابقه کار، معادل یک ماه آخرین حقوق کارگر را به عنوان «حق سنوات» به وی پرداخته و قرارداد کار او را فسخ نماید.

● ماده ۲۹- در صورتی که بنا به تشخیص هیأت حل اختلاف، کارفرما موجب تعلیق قرارداد از ناحیه کارگر شناخته شود کارگر استحقاق دریافت خسارت ناشی از تعلیق را خواهد داشت و کارفرما مکلف است کارگر تعلیقی از کار را به کار سابق وی بازگرداند.

● ماده ۳۰- چنانچه کارگاه در اثر قوه قهریه (زلزله، سیل و امثال اینها) و یا حوادث غیرقابل پیش‌بینی (جنگ و نظایر آن) تعطیل گردد و کارگران آن بیکار شوند، پس از فعالیت مجدد کارگاه، کارفرما مکلف است کارگران بیکار شده را در همان واحد بازسازی شده و مشاغلی که در آن به‌وجود می‌آید به کار اصلی بگمارد.

● تبصره- دولت مکلف است با توجه به اصل بیست و نهم قانون اساسی و با استفاده از درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم و نیز از طریق ایجاد صندوق بیمه بیکاری نسبت به تأمین معاش کارگران بیکار شده موضوع ۴ ماده این قانون و با توجه به بند ۲ اصل چهل و سوم قانون اساسی امکانات لازم را برای اشتغال مجدد آنان فراهم نماید.

● ماده ۱۶۵- در صورتی که هیأت حل اختلاف، اخراج کارگر را غیرموجه تشخیص داد، حکم بازگشت کارگر اخراجی و پرداخت حق‌السعی او را از تاریخ اخراج صادر می‌کند و در غیر این صورت (موجه بودن اخراج) کارگر، مشمول اخذ حق سنوات به میزان مندرج در ماده ۲۷ این قانون خواهد بود.

● تبصره- چنانچه کارگر [در صورت دریافت حکم بازگشت به کار و مسلم شدن غرض کارفرما] نخواهد به واحد مربوط بازگردد کارفرما مکلف است که بر اساس سابقه خدمت کارگر به نسبت هر سال ۴۵ روز مزد و حقوق به وی بپردازد.

به طوری که از این مواد و سایر مواد قانون کار برمی‌آید نظر بر این است که هیچ کارگری به سادگی کار خود را از دست ندهد. نحوه رسیدگی در هیأت‌های قانونی ادارات کار نیز بر همین مبنا استوار است. بدین ترتیب که این هیأت‌ها حتی‌الامکان می‌کوشند کارگر اخراجی را به کار بازگردانند و چون فرض بر بازگشت کارگر به کار گذاشته شده، برقراری بیمه بیکاری نیز تا رسیدگی به آخرین مرحله (یعنی مرحله بی که امکان بازگشت به کار وجود نداشته باشد) خود به خود منتفی است. رسیدن به این مرحله نیز در شرایط فعلی گاه تا بیش از یک سال به طول می‌انجامد.

روزی که کارگر برای اعلام بیکاری خود به اداره کار مراجعه می‌کند به او یک نوبت حدوداً چهارماهه می‌دهند. در آن تاریخ موضوع اختلاف

از جاده ساوه به سمت شمال منطقه غرب تهران (جاده‌های قدیم و مخصوص و اتوبان کرج) و پاره‌ی مناطق دیگر رسیدگی می‌کند. اما با وجود تشکیل این اداره به علت اجرای طرح تعدیل نیروی انسانی در کارخانه‌ها و مؤسسات و ادارات و افزایش عده کارگران و کارمندان بیکار شده، تشکیل این اداره جدید نه تنها موجب کاهش نوبت رسیدگی به پرونده‌ها نشده است، بلکه هر روز طول زمان نوبت‌ها نیز افزایش می‌یابد.

در مورد میزان افزایش عده بیکارشدگان به ادارات کار یکی از مسؤولان اداره کار مستقر در پیچ شمیران می‌گفت: حجم این قبیل مراجعان از آغاز سال ۷۲ نسبت به مدت مشابه سال قبل حدوداً شصت درصد افزایش یافته است.

همین شخص می‌گفت: علی‌رغم این افزایش تعداد هیات‌های تشخیص مستقر در این اداره همان پانزده هیات سال‌های قبل است. سال‌هایی که اداره ما هم با کمبود هیات‌های تشخیص مواجه بود و هم با کمبود کارشناس.

باید دانست نمایندگانی که در هر هیات تشخیص کار می‌کنند باید با زیر و بم قانون کار و مقررات اجرایی آن آشنا باشند تا بتوانند بر اساس حق و عدالت، و بی آن که منافع کارگر یا کارفرما از پسین برود رأی بدهند. اما در حال حاضر هیات‌های تشخیص در اصل از یک نفر تشکیل می‌شود که همان نماینده اداره کار است. نمایندگان کارفرمایان و کارگران غالباً در هیات رسیدگی حضور نمی‌یابند و حکم ماشینی امضاء را دارند، بدین معنی که نماینده اداره کار که موظف و حقوق‌بگیر است ناچار هر روز تعدادی پرونده را که نوبت تعیین تکلیف آنها فرا رسیده، مطالعه می‌کند و رأی می‌دهد و فردا یا دو روز بعد که به نمایندگان کارگران و کارفرمایان دسترسی می‌یابد، از آنها امضاء می‌گیرد.

یکی از کارشناسان اداره کار معتقد بود در شرایط کنونی نه تنها باید بر عده کارشناسان وزارت کار افزوده شود بلکه باید ضوابط انتخاب، طول خدمت و مسؤلیت نمایندگان کارگران و کارفرمایان در هیات‌های تشخیص نیز مورد تجدید نظر قرار گیرد. این نمایندگان برای یک سال انتخاب می‌شوند و تا می‌آیند با زیر و بم قانون کار و نحوه اجرای آن آشنا شوند مدت نمایندگی‌شان خاتمه می‌یابد.

● عدم آشنایی به قانون

جدید بودن قانون کار و عدم آشنایی با مواد و تبصره‌های آن، و نیز تعبیر و تفسیری که می‌توان از آنها کرد به نوبه خود موجب مشکلاتی برای کارگران و کارفرمایان، و گاه سوءاستفاده یک طرف از عدم آگاهی طرف دیگر شده است.

به عنوان مثال بر حسب ضوابط جاری، کارگری که مایل به ادامه کار نباشد می‌تواند استعفا کند و کارفرما نیز باید بابت هر سال سابقه کار وی یک ماه حقوق جهت بازخرید سنوات خدمتش بپردازد. این ضابطه، هم از طرف گروهی

● **نماینده کارگر در اداره کار فقط برای یک سال انتخاب می‌شود، تا می‌آید با زیر و بم کار آشنا شود، دوره‌اش به پایان می‌رسد و به جای او، یک نفر آدم بی تجربه دیگر می‌آید!**

● **چگونه کارفرمایان «رند» حقوق کارگران اخراجی خود را پامال می‌کنند؟**

از کارگران و هم از جانب عده‌ی از کارفرمایان مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرد.

کارگری که وجدان کاری ندارد، و نمی‌خواهد ضوابط و مقررات متعارف و منطقی مربوط به کار خود را رعایت کند، و یا شغل پر درآمدتری به او وعده داده شده، به اداره کار مراجعه و اعلام اخراج از کار می‌کند. این نوع رفتارها در تعدادی از واحدهای تولیدی، بخصوص هنگامی که کارگر یا کارمند دارای تخصص‌های ویژه هستند موجب اشکالاتی شده است.

متقابلاً کارفرمایی که قصد از سر باز کردن کارگر خود را دارد، او را تحت انواع مضایق قرار می‌دهد تا به ستوه بیاید. کارگر که شنیده با مراجعه به اداره کار و طرح دعوا قادر خواهد بود بابت هر سال خدمت حداقل یک ماه غرامت بگیرد و از مزایای بیمه بیکاری هم استفاده کند، به اداره کار می‌آید و شکایت می‌کند. اداره کار طبق روش معمول برای کارفرما احضاریه و ابلاغیه می‌فرستد و کارفرمای رند و آشنا به قانون بلافاصله به اداره کار ابلاغ می‌کند که کارگر خود ترک کار کرده است و باید در مدت مقرر به سر کار خود بازگردد وگرنه هیچگونه حقی ندارد.

کارگر که از همه جا و همه چیزی بی‌خبر است، در وقت مقرر به هیات تشخیص مراجعه می‌کند و مواجه با چنین نیرنگی می‌شود. طبعاً او به رأی هیات تشخیص که بر مبنای اعلام کتبی کارفرما صادر شده اعتراض می‌کند و پرونده به هیات حل اختلاف می‌رود. در آن جا هم هیات حل اختلاف نمی‌تواند رأی دیگری صادر کند و بدین ترتیب دیده شده است کارگرانی با بیست سال سابقه کار نه تنها نتوانسته‌اند دیناری غرامت بگیرند، بلکه از مزایای بیمه بیکاری هم محروم مانده‌اند. حال آن که اگر این قبیل کارگران بدانند که برای بیرون آمدن از محل کار خود باید استعفا بنویسند و رونوشت آن را به شورای اسلامی کارگاه یا اداره کار بدهند، هرگز به این سرنوشت دچار نخواهند شد.

● **آنچه در اداره کار استان تهران «هیات تشخیص» نامیده می‌شود، فقط عبارت از «یک نفر» از کارکنان اداره کار است!**

این ناسامانی‌ها و سوءاستفاده‌ها از قانون ایجاب می‌کند وزارت کار مراکز برای مشاوره و تأویل و تفسیر قانون و مقررات کار دایر کند و مشاوران این مراکز به نحو یکسان کارگران و کارفرمایان را با حقوق و وظایفشان آشنا نمایند.

ترکیب بیکار شدگان

پرونده محمد دهدار سرایدار پمپ بتزین خیابان شهید مفتح که در تاریخ ۷۱/۱۱/۴ از کار اخراج شده و همان روز به اداره کار مراجعه و طرح دعوی کرده بود روز ۷۲/۴/۱۳ در هیات تشخیص بررسی و منجر به صدور رأی شد. وی که سواد نداشت در بیرون اتاق هیات تشخیص به گسزارشگر ما که او را یکی از ارباب‌رجوع می‌پنداشت متوسل شد و خواست رأی را برایش بخواند. رأی از این قرار بود:

بابت مرخصی استفاده نشده ۷۲۵۸۳ ریال
بن‌های سال ۷۱ و ۷۰ ۱۵۴۰۰۰ ریال
عیدی و پاداش سال ۷۱ ۱۷۰۰۰۰ ریال
بازخرید سنوات ۲۲۲۰۸۳ ریال
محمد دهدار به این رأی اعتراض داشت و رفت تا اعتراض خود را تسلیم کند. به او گفتیم ممکن است ماهها معطل بمانی و او که حق خود را خیلی بیش از اینها سی‌دانست گفت: عیبی ندارد... بدجوری کارفرما حق مرا ضایع کرده است. صبر می‌کنم...

از محمد دهدار بی‌سواد گرفته تا مهندس و حتی دکترای الکترونیک ارباب‌رجوع ادارات کار هستند. به هر حال هر کس مشمول مقررات قانون کار است برای احقاق حقوق خود از بابت اخراج و دریافت بیمه بیکاری باید به اداره کار مراجعه کند.

در روزی که مورد بحث است، هیات‌های ۱۵گانه تشخیص به شکایات ۷۸ نفر رسیدگی می‌کردند که در بین آنها از همه گروه‌های نیروی کار وجود داشت. از جواد جندقی شاگرد یک شوآربار فروش گرفته تا نصرالله خیزایی که به موجب پرونده شماره ۵۰۹۱ ادارات فرماندهی کل فدا تناضای غرامت کرده بود. همچنین بود کسی که از سفارت بنگلادش ادعای غرامت داشت، و یکی دیگر که از مهسبات‌سازی غرامت می‌خواست و آن دیگری که از شهرداری منطقه ۱۵ شاکتی بود!